

Eva Vybíralová:

**Untergrundkirche und geheime Weihen. Eine kirchenrechtliche
Untersuchung der Situation in der Tschechoslowakei 1948-1989**

Oponentský posudek disertační práce – Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy

Práce čítající 369 stran je rozdělena do šesti kapitol a opatřena seznamem pramenů i literatury a přílohami na 65 stranách. Autorka se podujala tématu, které je dodnes kontroverzní a zároveň opředené mnoha spekulacemi. Za těchto okolností má práce dvě zásadní přednosti. Autorka shromáždila skutečně velké množství pramenného materiálu, zejména archivního, takže přináší informace, o nichž se v dosud vydaných publikacích (z nejnámějších zejména Liška a Fiala-Hanuš) nedozvídáme. Dále poté, jak sama uvádí, již „generačně“, osobně nepatří mezi ty, kteří by byli vtaženi do příběhů či osudů některých z postav podzemní církve, což jí mohlo přinést náležitý odstup. A protože tematika překračuje svým významem podmínky církve v tehdejší Československu a vzbuzuje zájem i v bližším zahraničí, práce je napsána německy. Autorčina němčina je čtivá a plynulá a nechybí ani vtip: Karel Hruza – *nomen omen* – sein Nachname bedeutet „Entsetzen“. V práci je minimum chyb či překlepů, pokud se ovšem chyby nenachází přímo v pramenech, ze kterých autorka věrně cituje.

První kapitola o ordinačním právu – Das Weiherecht – by sama o sobě mohla být malým traktátem o tomto tématu. Lze říci, že v kanonistické manualistice po roce 1989 a ani v odborných časopisech (*Studia theologica*, *Revue církevního práva*) se pojednání o takové problematice v tak přiměřeném rozsahu a tak výstižné – zejména v porovnávání předchozí a současné právní úpravy – nenachází. Bylo by doporučeníhodné alespoň tuto kapitolu přeložit do češtiny a v odborném časopise ji publikovat. Práce jako celek bude jistě publikována v německém originálu.

Ve druhé kapitole se podává přehled vztahů státu a církve v době totalitního komunistického režimu v Československu a na jeho pozadí se také pojednávají první biskupská svěcení – *Überblick: Die Beziehung zwischen Staat und Kirche in der Tschechoslowakei 1948-1989. Die ersten geheimen Bischofsweihen*. Je dobře, že autorka se nesoustředila pouze na dění uvnitř státu, nýbrž že také neopomněla exilové generace kněží. Seznamy duchovních, se

kterými se v textu i nadále setkáváme, dosahují až encyklopedického charakteru a musely stát autorku jistě veliké úsilí.

Mnoho spekulací a neověřitelných informací se v rámci autorkou zvolené tematiky objevuje v problematice tzv. „mexických fakult“, jimž se věnuje třetí kapitola práce – Die sog. Mexikanischen Fakultäten. Je vhodné, že autorka nejprve pojednává o problému fakult z hlediska právní úpravy Kodexu kanonického práva z roku 1917, protože autoři, kteří dosud o „mexických fakultách“ psali či hovořili, většinou postrádají kanonickoprávní erudici. Zatímco však řeč norem kanonického práva je daná a veřejně promulgovaná, v líčení praktické realizace fakult se autorka musela věnovat až „detektivní“ práci a podala – pokud jí pramenné zdroje, které měla k dispozici, umožnily – ucelený přehled fenoménu, na jehož základě se mohl rozvinout „podzemní“ život církve v Československu.

Ve čtvrté kapitole – Weitere geheime Fakultäten in der Tschechoslowakei – pak autorka tematiku realizace fakult rozvíjí přes některé známé postavy slovenské církve (Hnilica, Korec) až k osobnosti zřejmě nejkontroverznější, která si roku 1988, tedy rok před politickými změnami v Československu, vzala svá tajemství na věčnost: Felixi Maria Davidkovi a jeho společenství Koinótés. Autorka nechce vykreslit černobílý obraz tohoto biskupa, avšak například je prokazatelné, co uvádí: že Davídek na synodě v Kobeřicích učinil rozhodnutí konsekrovat i ženy, a že ty spolupracovníky, kteří s jeho rozhodnutím nesouhlasili, suspendoval. Jeho kroky tedy nejenže směřovaly proti nauce katolické církve (a ekumenickému konsensu katolické církve s východními nekatolickými církvemi), ale vykazovaly také rysy svévolného autoritářství. Na tento způsob jednání vůči nesouhlasícím (navíc zastávajícím nauku církve) je třeba upozornit vzhledem ke stížnostem, jak „oficiální“ církve po roce 1989 s tajně svěcenými kněžími a biskupy „zacházela“. Cenný je přehled osob, které Davídek vysvětil, a to nejen numerický, nýbrž – v případě dohledatelných postav biskupů – též životopisný.

Přestože pátou kapitolu o tajných svěceních československých kandidátů svěcení v zahraničí autorka chápe jako exkurs – Exkurs: Geheimweihen tschechoslowakischer Weihekandidaten im Ausland –, je začleněna do kontextu práce zcela organicky, pomáhá ucelenému obrazu celkové situace a přináší četné informace dodnes prakticky neznámé širší veřejnosti. Zatímco svěcení v bývalé NDR zůstávají díky některým jejich známým nositelům v povědomí, velmi překvapivý je značný rozsah světitelské činnosti zejména v Polsku, ale i v dalších zemích.

Způsob realizace mnohých těchto svěcení vykazuje „dobrodružnou“ příchut' konspirace a pro autorku muselo být velmi náročné sehnat pramenné materiály, seznamy svěcenců a svědectví osob.

Šestá kapitola se zabývá rozborem situace a osudů kleriků „podzemní“ církve. Jak již bylo zdůrazněno, autorka sice není osobně spjata s protagonisty utajovaných církevních struktur, avšak využívá svědectví a pramenů, které vedou poněkud jednostranný diskurs o křivdách, které jim měla „oficiální“ církev způsobit. Sama například přiznává, že vedení osobních rozhovorů se nevyhne subjektivním náhledům dotazovaných. Je poněkud problematické „rozdávat známky z chování“. A pokud, pak tedy „padni komu padni“. Vždyť i o zesnulém ordináři, který poskytl autorce svůj osobní archiv, svědčil biskup F. Zahradník, že „na něj zvýšil hlas a začal s ním jednat jako nějaký carský oficír“. Zmíněný autoritářský a nespravedlivý zásah biskupa Davídka vůči spolubratrům také svědčí o tom, že si nelze dovolit černobílý pohled na tak komplexní problematiku. Zásadním hodnotícím kritériem by měl být za těchto okolností celistvý ekzeziologický pohled. Biskupové jsou odpovědní za věřící svěřených diecézí a jsou jim mj. povinni zajistit řádné a platné udělování svátostí. Jestliže svátost svěcení udílel biskup, který zároveň světil ženy, odpovídal jeho úmysl opravdu katolické nauce? Podobně ti, kdo byli ženatí a svěcení pro byzantský ritus, většinou sami nebyli vnitřně ztotožnění se spiritualitou a liturgií východní církve. Jejich přijetí do eparchiálních struktur tak bylo projevem dobré vůle.

Uvedené výhrady vlastně nepředstavují polemiku se samotnou autorkou. Ta jistě poctivě a pokud možno komplexně cituje, co o problematice mohla dohledat. Avšak je zřejmé, že členové bývalé podzemní církve se od roku 1989 soustavně zabývali sebeobhajobou a líčením údajných či skutečných křivd na nich spáchaných, proto je přirozené, že apologetického materiálu z jejich strany existuje daleko více než polemik, které by případně rozporovaly jejich tvrzení. Ale především – je to autorčina mimořádná péle a poctivost, se kterou se podujala tak komplexní a v mnoha ohledech obtížně zpracovatelné tematiky. Za to jí náleží dík a její

práci doporučuji k obhajobě

Doc. JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., Th.D., J.C.D.